

bookclub.ua

ISBN 978-617-12-9499-8

9 786171 294998

ДЕНІЕЛ КІЗ ♦ КВІТИ ДЛЯ ЕЛДЖЕРНОНА

ДЕНІЕЛ
КІЗ

♦
КВІТИ
ДЛЯ
ЕЛДЖЕРНОНА

КЛАСНА ЛІТЕРАТУРА

КСД

—◆ КЛАСНА ЛІТЕРАТУРА ◆—

◆ КЛАСНА ЛІТЕРАТУРА ◆

ДЕНІЕЛ
КІЗ

КВІТИ
ДЛЯ
ЕЛДЖЕРНОНА

РОМАН

ХАРКІВ
2022 КСД

УДК 821.111(73)
К38

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
Keyes D. Flowers for Algernon : A Novel / Daniel Keyes. —
New York : A Harvest Book, 2004. — 322 p.

Переклад з англійської *Віктора Шовкуна*

Дизайнер обкладинки *Євген Вдовиченко*

ISBN 978-617-12-9499-8 (укр.)
ISBN 978-0-15-603008-3 (англ.)

- © Daniel Keyes, 1959, 1966, 1987, 1994
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2022
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад, 2015
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2022

*Моїй матері
і на згадку про мого батька*

— Кожен, хто має розум, — вів я далі, — пригадав би, що існує двояке порушення зору, яке виникає із двох причин: коли потрапляють зі світла до темряви або коли із темряви виходять на світло. І якби знаття, що саме діється із душею, то, коли-небудь побачивши її збентеженою і неспроможною щось розгледіти, ніхто не став би безглуздо сміятись, а радше б задумався, чи прийшла ця душа зі світлішого життя і тепер підлягає затьмаренню, чи ж навпаки, від великої темряви доставшись до світлішого життя, вона вся виповнена яскравим сьайвом: такий її стан і таке життя можна вважати за щастя, а тій першій душі годилося б тільки поспівчувати. А коли б хто, глянувши на неї, хотів насміятись, то нехай він менше сміявся б із першої, ніж із тієї, яка опустилась згори, зі світла.

Платон. Держава. Книга VII

Перший звіт 3 бер

Дохторь Штраус каже аби я писав як можу і шо думаю і споминав усе шо зі мною буде від сьогодні. Я не знаю чому але він вважає шо це важливо аби вони могли бачити чи можна якось використати мене. Я думаю з мене шось таки вийде бо міс Кінніан каже вони спробують зробити мене рузумним. Я хочу бути рузумним. Звуть мене Чярлі Гордон і я роблю в пикарні Доннера де містер Доннер дає мені по одинадцять доларів на тиждень і дає хліба та тістечко коли я попрошу. Мені тридцять двоє років і в наступнім місяці буде мій день народження. Я сказав дохторю Штраусу та професорю Няммуру шо я не вмю добре писати але він сказав шо це неважно і шоб я писав як я балакаю і як пишу твори у класі міс Кінніан у її школі для недорозвинених дорослих куди я хожу вчитися тричі на тиждень коли маю вільний час. Дохторь Штраус каже шоб я писав усе шо думаю і все шо зі мною бува але голова в мене порожня і сьодні я вже нічо не напишу... Ваш Чярлі Гордон.

Другий звіт 4 бер

Я сьодні мав тест. Думаю я його провалив і думаю тепер вони не захочуть скористатися мною. А сталося те шо я пішов до професора Няммура в його кабінет коли в мене був ланч так бо вони мені сказали і його секретарка повела мене до кімнати де на дверях було написано департамент для психів але за тими дверима була довга зала й багато малих кімнаток де я побачив лише стіл та стулки. В одній із тих кімнаток був приємний чоловік я побачив у нього білі карти закаляні чорнилом. Він сказав сїдай Чярлі прилаштуйся зручніше й розслабся. Він був у білому пальті

як дохторь але думаю він не був дохтором бо не попросив мене роззявити рота й сказати а. У нього були лише оті білі карти. Його звали Берт. Я забув його друге ім'я бо не вмію добре пам'ятати.

Я не знав що він хоче робити і кріпко вчепився руками у спинку стулки як я робив лише тоді коли приходив до зубника. Берт не був зубником але він знов і знов казав мені щоб я рослабився а це лякало мене бо так завжди кажуть коли щось болітиме.

Отож Берт запитав Чярлі шо ти бачиш на цих картах. Я побачив на них розлите чорнило й дуже злякався хоч я мав у кишені лапку кроля бо коли я був малий то завжди провалював тести у школі й розливав чорнило.

Я сказав БERTу шо бачу чорнило яке хтось розлив на білу карту. Берт сказав так і всміхнувся й мені стало добре. Він перевертав усі карти і я сказав йому шо хтось розлив на них чорнило червоне й чорне. Я подумав шо цей тест був легким та коли я підвівся щоб піти геть Берт зупинив мене і сказав мені сядь Чярлі ми ше не закінчили. З цими картами ми маємо ше роботу. Я не пойняв, чоґо він хоче але пригадав як дохторь Штраус сказав аби я робив усе шо він мені скаже навіть якщо я не пойму чоґо він од мене хоче.

Я не дуже добре споминаю про шо запитував мене Берт але помню він хотів щоб я сказав йому шо я побачив у чорнилі. Я нічоґо не побачив у чорнилі але Берт сказав шо там є картини. Я не побачив ніяких картин. Я справді хотів їх побачити. Я тримав карту під самими своїми очима й набагато далі. Потім подумав шо коли я почеплю на ніс укуляри то либонь побачу краще я зазвичай дивлюся крізь укуляри на телевізір але я сказав собі шо можливо крізь них я побачу краще картини в чорнилі. Я начепив укуляри і сказав дайте мені ше раз подивитися на карту тепер я там шось побачу повірте мені.

Я дивився з усіх сил але так і не побачив там картин бачив лише чорнило. Я сказав Берту що мабуть мені потрібні нові окуляри. Він шось записав на папері і я злякався що провалив тест. Тож я сказав йому що бачу дуже гарну картинку з гарними заокругленнями на краях але він заперечливо похитав головою отже там було все не так. Я спитав у нього чи інші люди бачать якісь речі в чорнилі й він сказав так вони бачать різні речі в чорнилі. Він сказав мені що чорнило на карті називається чорнилом випробувань.

Берт дуже приємний чоловік і він балакає повільно як міс Кінніан у своєму класі куди я хожу бо там навчають читати недорозвинених дорослих. Він пояснив мені що це шоковий тест. Він сказав що люди бачать картинки в чорнилі. Я сказав покажіть мені де вони їх бачать. Він мені цього не показав, він лише сказав уяви собі що на карті справді шось є. Я сказав йому що уявив там чорнило. Він похитав головою — я знову не вгадав. Він сказав це шось має нагадати мені я повинен прикинутися що воно мені шось нагадує. Я надовго заплющив очі намагаючись шонебудь собі уявити а тоді сказав я уявив собі як чорнило капає на білу карту. Тут його олівець зломився ми підвелися й вийшли.

Я не думаю що витримав цей тест.

Третій звіт 5 бер

Дохторь Штраус і професорь Няммур сказали що чорнило на картах нічого не означає. Я сказав їм що то не я розлив на них чорнило і що я не міг нічого побачити в тому чорнилі. Вони сказали що може ше використають мене. Я сказав дохторю Штраусу що міс Кінніан ніколи не провадила наді мною тестів, лише навчала мене читати й писати. Він сказав, що міс Кінніан сказала йому я найкращий учень у школі Бекмана для недорозвинених учнів і найбільше

стараюся бо я справді хочу навчитися грамоти хочу навіть більше аніж люди тямовитіші ніж я.

Дохторь Штраус запитав мене як ти потрапив до школи Бекмана Чарлі власними зусиллями. Як ти про неї довідався. Я сказав шо не спогадаю.

Професорь Няммур запитав мене чому мені закортіло читати й правильно писати. Я сказав йому томушо все життя я хотів бути рузумним а не тупим і моя мати завжди казала шоб я старався та коли я навіть чогось навчався у школі міс Кінніан я швидко все забував.

Дохторь Штраус написав дещо для мене на аркуші папери а професорь Няммур побалакав зі мною дуже серйозно. Він сказав ти знаєш Чярлі нам невідомо як цей сперимент працюватиме на людях томушо ми досі застосовували його лише для тварин. Я йому відповів що це саме сказала мені міс Кінніан але я не боюся навіть якщо в мене шось болітиме томушо я дужий і вмію тяжко працювати.

Я хочу стати рузумним якщо вони дозволять мені. Вони кажуть їм потрібен дозвіл від моєї родини але мій дядько Герман який про мене дбав помер і я нічого не споминаю про свою родину. Я не бачив своєї матері і свого батька і своєї маленької сестри Норми давно й дуже давно. Можливо мій батько також помер. Дохторь Штраус запитався, де вони жили. Я думаю вони жили в Брукліні. Він сказав шо вони їх шукатимуть і можливо знайдуть.

Я сподіваюся мені не доведеться писати багато цих звітів бо вони забирають у мене багато часу і я лягаю спати дуже пізно й дуже стомлений уранці. Джимпі накричав на мене томушо я впустив тацю з булочками які ніс до печі. Вони стали дуже брудні і йому довелося обтирати їх перш ніж він поставив їх у піч шоб вони там пеклися. Джимпі горлає на мене постійно коли я роблю шось не так але він мене любить бо він мій друг. Уявляю собі як він здивується коли я стану рузумним.

Четвертий звіт 6 берізня

Сьогодні я мав ще один дурний тест на випадок якщо вони зможуть використати мене. Те саме місце але інша маленька тестова кімнатка. Приємна леді яка мене туди привела сказала мені своє ім'я а я запитав у неї як воно пишеться щоб я міг занести його до свого звіту про тематичний аперцептивний тест. Я не знаю перших двох слів але знаю що означає цей тест. Я мушу витримати його бо інакше мої оцінки будуть низькими.

Цей тест здався мені лехким, томушо я міг бачити картинки. Проте на цей раз вона не стала допитуватися що я побачив у картинках. Це збило мене з пантелику. Я сказав їй що вчора Берт вимагав аби я сказав що я бачу на чорнилі. Вона сказала це не має значення бо в цьому тесті йдеться про інше. Тепер я повинен розповісти історії про людей на картинках.

Я сказав як я можу розповідати про людей яких я не знаю. Вона сказала а ти прикинься ніби їх знаєш але я сказав їй що це буди брихня. Я більше ніколи ни бришу томушо коли я був дитиною я брихав і мене за це лупцювали. У мене в гамані є світлина зі мною Нормою і дядьком Германом який прелаштував мене на роботу до пикарні Доннера а вже потім помер.

Я сказав я можу щось розповісти про тих людей бо я жив із дядьком Германом досить довго але леді не хотіла чути про них. Вона сказала цей тест і ще один тест шоковий мають на миті повернути мені пирсональність. Я засміявся. Я запитав у неї як я можу повернути собі цю штуку роздивляючись карти на які хтось вилив чорнило і фотки людей яких я не знаю. Вона розсердилася й забрала фотки. Мені було байдуже. Думаю цей тест я також провалив.

Потім я зробив для неї кілька малюнків але малюю я ни добре. Після чого до мени повирнувся ще один тестор Берт у білому піджаку його звать Берт Селден і він повів мене в інше місце на цьому ж таки читвертому повирсі в університеті

Бекмана де на дверях було написано психологічна лабораторія. Берт пояснив мені що психологія означає тямку а лабораторія те місце де вони роблять сперименти. Я подумав він сказав що вони там роблять жувальну гумку але тепер мені здається вони там виготовлюють головоламки та ігри бо саме цим ми зайнялися.

Мені не шастило добре збирати головоламки томушо все там було поламане і я нічого не міг захвати в дірки. А одна з ігор була папером на якому були накреслені лінії у всіх напрямках і мала безліч коробків. З одного боку там було написано старт а з протілежного фініш. Він сказав це интересна гра й мені треба взяти улівець і накреслити лінію від старту до фінішу ни пиритнувши жодної з ліній які вже були проведені на папері.

Я ни зрозумів чого йому треба й ми перепсували багато аркушів. Тоді Берт сказав стривай я тобі шось покажу ходімо до спериментальної лабалаторії можливо там ти зрозумієш шо й до чого. Ми піднялися на 5 поверх і зайшли до іншої кімнати де були клітки зі звірями у них були там обізяни та кілька мишей. У кімнаті смирділо шось таке як гнилими покидьками. І там були також інші люди в білих халатах вони гралися зі звірями і я подумав шо це крамниця де продають приручених звірів але люди в білих халатах не були схожі на покупців. Берт узяв із клітки білого миша й показав його міні. Він сказав шо це Елджернон і шо він чудово знає лабиринт. Я попросив його показати мені як він це робить.

Так от ви тільки собі в'явіть він посадив Елджернона в ящик де на дні було безліч згинів і поворотів і були там також старт і фініш як на тому папері над яким я сушив собі голову. Ящик стояв на великому столі де на краях височів бар'єр. Берт дістав із кишені свого годинника підняв бічні дверцята що ковзали вниз і вгору й сказав ходімо Елджерноне! Миш нюхнув повітря двічі або тричі й побіг. Спочатку він біг у довгому проході та коли побачив шо далі дороги нема то повернувся

назад на те місце з якого почав бігти й постояв там хвилину ворущачи вусами. Після чого обирнувся й побіг в інчому напрямку. Мені здалося миш робив те саме що Берт хотів аби я зробив на покресленому лініями папері. Я засміявся подумавши що це надто важке завдання для миша. Але Елджернон побіг далі вже не зупиняючись крізь цей лабиринт і жодного разу не збився з дороги добіг до того місця де був фініш і запищав. Берт сказав мені що він щасливий оскільки правильно виконав те що вимагалось від нього.

Ох і рузумний же миш подумалося міні. Берт запитав чи не хотів би я побігати наввипередки з Елджерноном. Я сказав що звичайно хотів би й він сказав що має лабіринт іншого вигляду виготовлений із дерева з прокресленими на ньому ходами й електричну паличку схожу на олівець. І він сказав що може спорудити для Елджернона такий самий лабіринт як і для мене й ми зможемо робити одне й те саме.

Він підняв усі бар'єри навколо Елджернонового стола щоб розвести їх і скласти инакше. А тоді знову опустив верхній екран щоб Елджернон не зміг перестрибнути якийсь бар'єр і наблизитися до фінішу. Потім дав мені електричну паличку й показав як ковзати її кінчиком між бічними бар'єрами й мені заборонялося відривати її кінчик від дна а ковзати ним по накреслених там подряпинах аж поки олівець не зможе рухатися і мине лигенько не вдарить струмом.

Він дістав із кишені годинника й намагався не показувати його мені. Тому я намагався не дивитись на нього й чирез це дуже психував.

Коли він скомандував рушайте! я спробував рушити але не знав куди мені рушати. Не знав яку дорогу обрати. Потім я почув як Елджернон запищав у своєму ящику який стояв на столі й почув легке дряпання — мабуть він уже побіг. Я посунув олівця вперед, але посунув його не туди й кінчик олівця застряв а пальці мені вдарило легким електричним струмом тож я повернувся до старту але щоразу

коли я потрапляв не туди кінчик олівця застрягав а мене било илектрошоком. Било не боляче лише примушувало мене невисоко підстрибнути а Берт повідомляв мені шо я знову помилився. Я не подолав і половини свого шляху коли почув писк Елджернона — мабуть він знову був щасливий а це означало шо він виграв у мене гонку.

Ми змагалися ше десять разів й Елджернон вигравав щоразу томушо я не знаходив правильної дороги до фінішу й щоразу застрягав між бічними стінками. Я не почував себе зле томушо спостерігав за Елджерноном і потроху став розуміти як дістатися до кінця лаберинту навіть якщо це забере в мене багато часу.

Я не знав шо миші такі розумні.

П'ятий звіт 6 бер

Вони знайшли мою сестру Норму яка жила з мамкою в Брукліні й вона дала дозвіл на мою операцію. Отже вони таки хочуть використати мене. Я такий збуджений шо ледве спроможний писати. Але спочатку професорь Няммур і дохторь Штраус трохи засперечалися через мене. Я сидів у кабінеті професоря Няммура коли увійшли дохторь Штраус і Берт Селден. Професорь Няммур був трохи стривожений і либонь остерігався використати мене але дохторь Штраус сказав йому шо на його думку я маю найліпший вигляд із тих кого досі їм доводилося тестувати. Берт сказав йому шо міс Кінніан найдужче рикомендувала мене з усіх людей яких вона навчала в центрі для розумово відсталих дорослих. Куди я хожу.

Дохторь Штраус сказав я маю в собі шось дуже гарне. Він сказав у мене добра мативація. Я навіть ніколи не знав шо вона в мене є. Мені стало добре коли він сказав шо ніхто у кого кі 68 не наділений такою штукаю. Я не знав шо це таке й звідкіля воно в мене але він сказав шо в Елджернона

воно також є. Мотивація Елджернона виникає коли ви покладете сир у його ящик. Але мабуть мотивація має й інші причини бо на цьому тижні я сиру зовсім не їв.

Професорь Нявмур стурбований тим що мій кі може стати надто високим а він у мене надто низький і я від цього заслабую. А дохторь Штраус сказав професорю Нявмуrowі шось таке чого я не зрозумів тож поки вони балакали я записав кілька їхніх слів до свого нотатника щоб використати їх у своєму звіті. Він сказав Геролде (так звуть професоря Нявмура) я знаю Чярлі не зовсім той чоловік що його ви хочете зробити суперінтелектом власного виробу або інакше кажучи суперменом. Але більшість людей із таким низьким рівнем розвитку налаштовані вороже й не бажають співпрацювати вони здебільшого тупі й апатичні і знайти з ними спільну мову тяжко. Чярлі має добрий характер він зацікавлений і прагне сподобатися.

Тоді професорь Нявмур сказав не забувайте він стане першою людиною чий розум буде поліпшений херургічно. Дохторь Штраус сказав саме це я й мав на увазі. Де ми знайдемо ше одного недорозвиненого дорослого чоловіка з такою величезною мотивацією навчатися. Погляньте як добре він навчився читати й писати для свого рівня розвитку. Це просто неймовірно.

Я запам'ятав не всі слова які вони говорили бо говорили вони надто швидко але мені здалося дохторь Штраус і Берт були на моєму боці а професорь Нявмур ні.

Берт знову й знову торочив що Аліса Кінніан відчуває він має величезне бажання вчитися. Він мріє навчитися приносити користь. І це була правда бо я дуже хочу стати розумним. Дохторь Штраус підхопився на ноги і сказав повірте мені Чярлі принесе користь. Берт кивнув. Професорь Нявмур пошкріб потилицю витер носа великим пальцем і сказав можи ви й правду кажите. Ми використаємо Чярлі. Але нам слід дати йому зрозуміти що сперимент може закінчитися невдало.

Коли він так сказав я дуже зрадів і був такий збуджений що підхопився на ноги й потис йому руку за те що він так турбується за мене. Думаю він напудився коли я на його стрибнув.

Він сказав мені Чярлі ми давно вже працюємо над цею проблемою але поки що досліджували її лише на звірях таких як Елджернон. Ми переконані що фізичної небезпеки для тебе нема але є інші речі про які ми нічого не знаємо поки не спробуємо їх. Я хочу аби ти зрозумів що сперимент може провалитися і тоді взагалі нічо ни станеться. Або він може вдатися лише на короткий термин а тоді тобі стане гірше аніж ти почуваш себе тепер. Ти мусиш розуміти що це означає. Якщо таке станеться нам доведеться відіслати тебе до державного психіатричного притулку у Воррені.

Я сказав мені байдуже томушо я нічого нибоюся. Я дуже сильний і я завжди все роблю добре і завжди маю при собі лапку кроля на щастя і я не розбив у своєму житті жодного люстра. Я випустив із рук одного разу кілька тарілок та це не вважається.

Тоді дохторь Штраус сказав Чярлі навіть якщо ми зазнаємо невдачі ти зробиш великий внесок у науку. Цей сперимент був успішним на багатьох звірях але ніхто досі не проводив його на людських створіннях. Ти будеш перший.

Я сказав йому дякую дохторе ви ніколи не пожалкуєте що дали мені мій другий шанс як каже міс Кінніан. І я почув себе так ніби сказав їм після аперації я стану дуже розумний. Я дуже старатимуся стати розумним.

Шостий звіт 8 бер

Я боюсь. Багато людей які працюють у колежжі й люди з медичної школи прийшли побажати мені успіху. Берт тестор приніс мені квіти і сказав що вони від працівників психічного департаменту. Він побажав мені щастя. Я сподіваюся що все

закінчиться для мене щасливо. Я маю свою лапку кроля й своє пенні на щастя і маю підкову. Дохторь Штраус сказав не будь таким забобонним Чярлі. Це наука. Я не знаю шо таке наука але вони всі це кажуть то либонь це шось таке, шо допомагає тобі здобути щастя. Хай там як а я тримаю лапку кроля в одній руці а своє щасливе пенні з пробитою в ньому діркою в другій. Я хотів би взяти із собою підкову але вона надто важка і я залишив її в кишені куртки.

Джо Карп із пикарні приніс міні шоколадне тістичко від містера Доннера та працівників пикарні й вони сподіваються я скоро одужаю й стану на ноги. У пикарні вони думають я хворий бо так сказав їм професорь Няммур а про аперацию яка зробить мене рузумним він не сказав нічого. Це поки шо таємниця на той випадок коли аперация зазнає невдачі або шось піде не так.

Потім прийшла міс Кінніан і принесла кілька журналів мені читати і здалася мені знервованою й наляканою. Вона поставила квіти мені на стіл і привела всі мої речі в порядок бо я розкидав їх повсюди. І поправила подушку на маєму ліжку. Вона любить мене бо я наполегливо намагаюся вчитися. А не б'ю байдики як деякі учні дорослого центру яким до всього байдужісінько. Вона хочи шоб я став рузумним. Я знаю вона цього хочи. Потім професорь Няммур сказав шо я не можу приймати більше гостей бо мені треба відпочити. Я запитався професоря Няммура чи я зможу випередити Елджернона у змаганні з бігу після аперациї і він сказав мені можливо. Якщо аперация закінчиться успішно я покажу цьому мишу я можу бути рузумним як і він а може навіть рузумнішим. Тоді я зможу читати краще і правильно писати слова і багато чого знати і бути таким як інші люде. Думаю це здивує кожного. Якщо аперация матиме успіх і я стану рузумним можливо я зможу відшукати свою мамку батька й сестру й показатися їм. Хлопче ото вони здивуються побачивши мене рузумним як і вони та моя сестра.

Професорь Няммур каже якшо моя аперация завершиться добре й успішно вони зроблять не тільки мене а й інших людей рузумними. Багатьох людей які живуть у світі. І він сказав це означатиме шо я зроблю шось велике для науки і стану славетним і моє прізвище згадуватимуть у багатьох книжках. Мені байдуже стану я чи не стану знаменитим. Я тільки хочу стати рузумним як інші люде щоб я міг завести багато друзів які любитимуть мене. Вони не дали мені нічого їсти сьодні. Я не знаю який стосунок має їжа до буття рузумним і міні хочецця їсти. Професорь Няммур забрав у мене моє шоколядне тістичко. Цей професорь Няммур великий жадюга. Дохторь Штраус сказав я зможу забрати своє тістичко після аперациї. А до аперациї їсти не дозволено. Навіть сир.

Сьомий звіт 11 бер

Аперация мені не боліла. Дохторь Штраус зробив її міні коли я спав. Я не знаю як її було зроблено бо нічого не бачив але мої очі та голова залишалися забинтовані протягом трьох днів тому я не міг написати звіт до сьоднішнього дня. Худа нянька шо спостерігала як я пишу сказала, шо я написав слово «прагрес» неправильно і підказала мені як його писати а також підказала як пишуться й кілька інших слів. Міні треба це запам'ятати. У мене дуже погана памнять на те як пишуться слова. Проте сьгодні вони розбинтували мені очі і я тепер можу написати звіт. Та кілька бинтів ще залишилися в мене на голові.

Я злякався коли вони увійшли до мене й сказали шо міні пора на аперацию. Вони підняли мене з ліжка, переклали на інше ліжко з коліщатами й викотили мене з палати в коридорь і підкотили до дверей аперациїної. Я був здивований побачити шо це велика кімната із зеленими стінами й бага-

тьма дохторями які сиділи під стінами на високих стільцях наготувавшись дивитись на аперацию. Я не знав що моя аперация буде наче вистава.

До столу підійшов чоловік весь у білому навіть обличчя в нього було затулене білою марлею і він сказав розслабся Чярлі це я дохторь Штраус. Я сказав привіт дохторю я боюся. Він запевнив мене тобі нима чого боятися Чярлі ти зараз заснеш. Я сказав саме цього я й боюся. Він поплескав мене по голові й тоді двоє інших чоловіків також у білих масках підійшли і прив'язали мої руки й ноги до ліжка тож я не міг поворухнути ними й це дуже мене налякало і я мав відчуття що мій шлунок зараз викине все назовні але я втримався й лише трохи спітнів і хотів закричати але вони поклали шось гумове на моє обличчя щоб я крізь нього дихав і воно дивно пахло. Весь час я чув як дохторь Штраус голосно балакав розповідав про аперацию й повідомляв усім що він зараз робитиме. Але я не зрозумів нічого з його пояснень і подумав що можи після аперациї я стану рузумним і зрозумію все про що він тепер каже. Отож я зробив глибокий вдих і мені здалося я дуже стомлений бо провалився в сон.

Коли я прокинувся я знову лежав у ліжку було дуже темно і я нічого не бачив але я чув якусь балачку. То були нянька й Берт і я запитав їх у чому річ чому вони не вмикають світла й коли мені робитимуть аперацию. Вони засміялися й Берт сказав Чярлі аперацию тобі вже зробили. А світла немає томушо очі в тебе забинтовані.

Чудасія та й годі. Вони зробили мені аперацию коли я спав.

Берт приходить до мене щодня він усе про мене записує мою тимпиратуру мій кров'яний тиск та все інше. Він каже науковий метод вимагає такої інформації. Їм треба знати що зі мною відбувається щоб вони знову змогли аперувати мене якшо їм захочеться. Не тільки мене а й інших тих кому захочеться бути рузумним.

Тому я їй повинен писати звіти. Берт каже це частина сперименту мовляв вони сфотографують мої звіти й вичитимуть їх намагаючись зрозуміти що відбувається у мене в мозку. Я не бачу як вони можуть довідатися що відбувається в моєму мозку дивлячись на мої звіти. Я читав їх багато разів знову й знову аби зрозуміти що я пишу і я не знаю що відбувається в моєму мозку і як вони довідуються про це.

Але зрештою це наука і я повинен спробувати бути рузумним як інші люди. Коли я стану рузумним тоді вони балакатимуть зі мною і я зможу сидіти з ними і слухати як роблять Джо Карп і Френк і Джимпі коли вони розмовляють і слухають дискусії про важливі речі. Коли вони працюють вони починають балакати на такі теми як про Бога або про те як багато призидент марнує грошей або про республіканців і димократів. І вони збуджуються так ніби з ними зараз станиться припадок тож містер Доннер заходить до кімнати й кричить годі базікати повертайтеся до праці а то всіх повиганяю з роботи. Мені хочеться розмовляти про такі речі.

Якшо ти рузумний ти можеш мати багато друзів і ти не почуваєш себе самотнім весь час.

Професор Нявмур каже це добре що я описую у своїх звітах все що зі мною діється але він каже шоб я більше писав про те що я почуваю і що я думаю і більше спогадував про минуле. Я сказав йому що не знаю як треба думати або спогадувати а він сказав ти тільки спробуй.

Весь той час поки в мени були забинтовані очі я намагався думати і спогадувати але нічого ни домігся бо ни знаю що мені думати і про що спогадувати. Можливо якшо я в нього запитаю він розкаже мені як я повинен думати тепер коли я маю бути рузумним. Як думають або що спогадують люди наділені тямкою. Цікаві речі я перекоаний. Мені хочицца шоб я вже знав шось про цікаві речі.

12 бер

Мені вже не треба писати слово «звіт» у кінці кожного дня тепер коли я починаю списувати нові аркуші після того як професор Нямур забрав у мене ті що я вже написав. Я лише повинен писати дату нагорі. У такий спосіб я заощаджую час. Це добра думка. Я сиджу в ліжку й визираю у вікно на траву й дерева. Худу няньку звать Гілда й вона дуже добре ставиться до мене. Вона приносить міні їсти прибирає мою постіль і каже що я дуже хоробрий чоловік бо дозволив їм зробити аперачію в себе на галові. Вона каже що не дозволила б їм колупатися у своєму мозку за весь чай який вирощують у китаї. Я сказав їй що дозволив зробити собі аперачію не за чай. Вони зробили її щоб я став рузумним. А вона заперечила що навряд чи вони мають право зробити мене рузумним бо якби Бог хотів щоб я став рузумним він би дозволив міні таким народитися. А що ж тоді можна сказати про Адама та Єву й про гріх із деревом знання про з'їдене яблуко й про гріхопадіння. І можливо професор Нямур та дохтор Штраус і справді зробили шось таке чого вони не мали права робити. Вона дуже худа й коли балакає її обличчя стає червоним. Вона порадила щоб я молився Богу й попросив його простити мені за те що вони зі мною зробили. Але ж я не їв яблук і не робив нічого гріховного. Проте я був дуже наляканий. Можливо я не повинен був дозволяти їм робити аперачію на своєму мозку якщо нянька сказала мені правду й вони порушили волю Бога. Я не хочу щоб Бог на мене розгнівався.

13 бер

Сьодні вони змінили міні няньку. Це дуже вродлива дівчина. Її звать Люсіль вона показала мені як писати її ім'я для моїх звітів у неї русяве волосся й сині очі. Я запитав куди

поділася Гілда й вона сказала міні що Гілда більше не працює в цій частині шпиталю. Вона тепер працюватиме в пологовому відділенні з немовлятами де вона може базікати скільки їй заманеться.

Коли я запитав у неї що таке пологове відділення вона сказала що там народжують немовлят та коли я поцікавився як їх народжують вона почервоніла як Гілда і сказала що їй треба комусь поміряти тимпературу. Ніхто ніколи не розповідав мені звідки бирутсья немовлята. Можливо якщо моя аперація мала успіх і я стану розумним я довідаюся й про це.

Міс Кінніан прийшла сьогодні мене навідати й сказала Чярлі у тебе чудовий вигляд. Я сказав їй що почуваюся добре але ще не став рузумним. Я думав що коли аперація закінчиться й вони знімуть бинти з моїх очей я стану рузумним і знатиму багато чого тож зможу читати й балакати на важливі теми як і кожен інший.

Вона сказала так не буває Чярлі. Усе відбувається повільно й тобі треба тяжко працювати щоб стати розумним.

Я цього не знав. Якщо міні треба тяжко працювати то навіщо мені робили аперацію. Вона сказала що точно не знає але аперацію було задумано для того щоб я міг стати рузумним якщо наполегливо працюватиму а без аперації рузумним стати я не зміг би хоч би скільки і як би тяжко працював.

Я сказав їй що це міні зіпсувало настрої бо я сподівався стати рузумним відразу щоб піти до пикарні й показати хлопцям яким я став рузумним і побалакати з ними про всяку всячину а може й бути призначеним помічником головного пекаря. А потім я мав намір знайти свою мамку і свого тата. Вони здивувалися б побачивши який я став рузумний томушо моя мамка завжди мріяла побачети мене рузумним. Можливо вони вже не позбулися б мене побачевши який я став рузумний. Вона поляпала мене по руці й сказала я знаю ти станеш рузумним. Я вірю в тебе Чярлі.

Звіт восьмий 15 бер

Мене виписали зі шпиталю але я ще не повирнувся на роботу. Нічого не відбулося. Я відбув чимало тестів і кілька разів змагався з Елджерноном. Я ненавиджу цього миша. Він завжди випереджає мене. Професорь Нявмур каже що я повинен грати в їхні ігри й відбувати всі тести знову й знову.

Ці лаберинти дурні. І картинки також дурні. Я люблю малювати чоловіків і жінок але не хочу вигадувати ниправду про людей.

І я не вмію розгадувати головоламки.

У мене часто болить галава томушо я намагаюся думати й споминати забагато. Дохторь Штраус обіцяв що допомагатиме мені але не допомагає. Він не каже що мені думати й коли я стану рузумний. Він лише примушує мене лежати на кушетці й балакати.

Міс Кінніан прийшла навідати мене й у колежжі. Я сказав їй що нічого не відбуваєцца. Я либонь не дочекаюся, коли стану рузумний. Вона сказала ти мусиш бути терплячим Чярлі такі речі потребують часу. Це відбуватимецця так повільно що ти й ни помітиш як воно відбуваєцца. Вона повідомила міні шо Берт сказав їй шо зі мною все гаразд. Я все ше думаю шо ці змагання й тести дурні й написання звітів які я пишу теж дурна робота.

16 бер

Я пообідав із Бертом у ресторани колежжу. Там є багато харошої їжі і з мене ніхто не бере за неї грошей. Я люблю сидити й дивитися на хлопців і дівчат які навчаються в колежжі. Вони іноді пустують але здебільшого розмовляють про всілякі речі як і пекарі в пикарні Доннера. Берт каже вони розмовляють про мистецтво політику та релігію. Я не знаю шо

означають ці речі але знаю що релігія це Бог. Матуся часто розповідала мені про нього та про ті заходи до яких він удався щоб сотворити світ. Вона казала що я завжди повинен любити Бога й молитися йому. Я не помню як треба йому молитися але думаю матуся часто примушувала мене молитися йому коли я був дитиною й просити щоб він допоміг мені почуватися краще й не хворіти. Я не споминаю коли я хворів і як я хворів. Думаю йшлося про те що я не був рузумним.

Проте Берт запевняє що якщо сперимент матиме успіх я добре розумітиму про що розмовляють студенти а я запитав ви вважаєте я буду таким самим рузумним як і вони а він засміявся й сказав ці діти не такі вже й рузумні ти їх випередити бо вони стоятимуть на місці а ти підеш уперед.

Він познайомив мене з багатьма студентами й деякі з них дивилися на мене дивним поглядом ніби на чоловіка що випадково опинився в їхньому середовищі. Я майже забувся й став розповідати їм що скоро я стану таким самим рузумним як і вони але Берт урвав мене й повідомив що я працюю прибиральником у лабораторії психіатричного департаменту. Згодом він мені пояснив що про мене не слід розповідати правду. Моя аперация має залишатися в таємниці.

Я не розумію чому вона має залишатися в таємниці. Берт сказав що у випадку своєї невдачі професорь Нявмур не хоче щоб із нього сміялися а надто люди з Фонду Велберга які давали гроші на його проект. Я сказав міні байдуже якщо люди з мене сміюця. Багато людей сміюця з мене й вони мої друзі й ми розважаємося разом. Берт поклав руку мені на плече і сказав що Нявмур турбуецця не про тебе. Він не хоче щоб люди сміялися з нього.

Я не вважав що люди можуть сміятися з професоря Нявмура адже він учений що працює в колежжі але Берт сказав що жоден учений не має авторитету у своєму колежжі й серед своїх аспірантів. Берт аспірант і його спеціальність психологія як написано на дверях лабораторії.

Хай там як а я сподіваюся що скоро стану руzumним бо я хочу знати все що відбувається у світі як про це знають хлопці що навчаюцца в колежжі. Хочу знати про мистецтво про політику й про Бога.

17 бер

Коли я прокинувся цього ранку мені здалося я вже став руzumним але я помилився. Кожного ранку я думаю що став руzumним але нічого зі мною не відбуваєцца. Мабуть сперимент не мав успіху. Можливо я не стану руzumним і мені доведецца жити в притулку у Воррені. Я ненавижу тести ненавижу лаберинти й ненавижу Елджернона.

Я ніколи раніше не знав що я дурніший за миша. Мені зовсім не хочеться писати нових звітів. Я про все забуваю і навіть коли я щось записую до свого нотатника то іноді не можу прочитати власний почерк і мені стає погано. Міс Кінніан каже щоб я набрався терпіння а я почуваюся хворим і стомленим. Й у мене весь час болить голова. Я хочу повернутися на роботу до пикарні й не писати більше ідіотських звітів.

20 бер

Я повертаюся працювати в пикарню. Дохторь Штраус сказав професорь Нявмуру це добре що я знову почну працювати але я нікому не повинен розповідати яка аперация в мене була й щовечора після роботи я повинен приходити до лебориторії на дві години для тестів і повинен писати ці ідіюцькі звіти. Вони платитимуть мені шотижня наче за тимчасову працю в лебориторії томушо такою була домовленість коли вони одержали гроші з Фонду Велберга. Я досі не знаю що то за Фонд Велберга. Міс Кінніан міні пояснила

але я нічого не зрозумів. Якщо вони мені платитимуть я братиму гроші. Але писати мені дуже важко.

Я радий що повертаюся на роботу бо мені бракувало моєї роботи й пикарні й усіх моїх друзів і розваг які я мав із ними.

Дохторь Штраус звелів мені носити нотатника в кишені й записувати туди все що мені споминаєцца. І я не повинен писати свій звіт щодня а лише тоді коли мені щось спаде на думку або станєцца щось особливе. Я сказав йому що нічого особливого зі мною ніколи не відбуваєцца й не схоже щоб цей сперимент відбувся зі мною справді. Він каже не падай духом Чярлі бо цей сперимент забирає багато часу відбуваєцца повільно й ти не можеш відразу помітити що з тобою щось відбуваєцца. Він розповів мені як багато часу забрав сперимент з Елджерноном перш ніж він став утричі розумніший ніж раніше.

Тому Елджернон весь час і перемагає мене в змаганнях у лаберинті що йому теж зробили таку аперацию. Він спеціальний миш перша тварина яка так довго залишаєцца розумною після аперациї. Я не знав що це спеціальний миш. Це змінює справу. Я либонь зможу подолати цей лаберинт швидше аніж миш звичайний. Можливо настане день коли я виграю змагання й у Елджернона. Це буде неабияка річ. Доктор Штраус каже що Елджернон схоже залишиться рузумним назавжди й це добрий знак адже йому зробили ту саму аперацию що й мені.

21 бер

Нам сьогодні було дуже весило в пикарні. Джо Карп сказав подивіться ви на Чярлі. Йому зробили аперацию й зашили йому мозок у задницю. Я хотів розповісти йому про те що скоро стану рузумним але пригадав що професорь Няммур заборонив мені це робити. Потім Френк Рейлі сказав що з тобою зробили Чярлі чому ти відчинив двері не тим міс-

цем. Він мене насмішив і я зареготав. Вони мої друзі й вони справді люблять мене. Мене чекало багато роботи. Не було кому прибрати в пикарні бо це моя робота але вони взяли нового хлопця Ерні щоб розносити хліб а це робив завжди я. Містер Доннер сказав він вирішив поки що не звільняти його щоб я зміг відпочити й не працювати тяжко. Я сказав йому що зі мною все гаразд і я можу розносити хліб і прибрати в пикарні як я робив завжди але містер Доннер сказав що він покишо залишить хлопця.

Я запитав а що ж робити мені. Містер Доннер поплескав мене по плечу й запитав скільки тобі років Чярлі. Я відповів що мені 32 роки й буде 33 в наступний день мого народження. І як довго ти був тут запитав він. Я відповів йому що незнаю. Він сказав ти прийшов сюди сімнадцять років тому. Твій дядько Герман царство йому небесне був моїм найкращим другом. Він привів тебе сюди й попросив мене дозволити щоб ти працював тут і попросив щоб я наглядав за тобою скільки міг. А коли через два роки твій дядько помер і твоя мамка віддала тебе до притулку Воррена я умовив їх щоб вони відпустили тебе й дозволили тобі працювати. Сімнадцять років ти жив при мені Чярлі і я хочу тобі сказати що пикарня бізнес небагатий але я завжди тобі казав і тепер повторюю що ти матимеш тут роботу до кінця свого життя. Тому тобі не слід турбуватися якщо я беру когось на твоє місце. Тобі ніколи не доведеться повернутися до притулку Воррена.

Я не турбуюся але навіщо йому потрібен Ерні щоб розносити хліб і прибрати в пикарні коли я завжди добре виконував цю роботу. Він сказав що хлопцеві потрібні гроші Чярлі тому я вирішив узяти його в учні щоб він вивчився на пекаря. Ти можеш бути його помічником і допомагати йому розносити хліб коли в нього буде така потреба.

Я ніколи раніше не був помічником. Ерні хлопець розумний але інші люди в пикарні не вельми люблять його. Вони мої добрі друзі й ми любимо пожартувати й повеселитися тут.

Іноді хтось каже погляньте-но на Френка або на Джо, або навіть на Джимпі. Який він схожий на Чярлі Гордона. Не знаю навіщо вони так кажуть але вони завжди сміюцца і я сміюся з ними також. Сьогодні вранці Джимпі заступав головного пекаря він кульгає і певно встав не з тієї ноги згадав моє ім'я коли накричав на Ерні що загубив пиріг спечений на день народження. Він сказав Ерні побійся Бога не намагайся бути схожим на Чярлі Гордона. Не знаю навіщо він це сказав. Я ніколи не губив ані пирогів ані чогось іще.

Я запитав у містера Доннера чи може він узяти мене учнем, щоб я вивчився на пекаря як Ерні. Я сказав що зможу навчитися якщо він дасть мені шанс.

Містер Доннер подивився на мене тривалим поглядом у якому був дивний вираз мабуть тому що я здебільшого мовчу й балакаю рідко. Френк почув мої слова й зареготав і реготав доти доки містер Доннер попросив його заткнутися й повернутися до своєї печі. А тоді сказав мені для цього треба багато часу Чярлі. Робота пекаря складна й важлива й ти поки що не думай про це.

Мені дуже хотілося б розповісти йому та іншим людям про мою аперачію і про те чого я чекаю від неї. Мені дуже хочецця щоб вона мала успіх і я став рузумним як і всі.

24 бер

Професорь Няммур і дохторь Штраус прийшли ввечері до моєї кімнати довідатися чому я не прийшов до лебораторії як був повинен. Я сказав їм що більше не хочу змагатися з Елджерноном. Професорь Няммур пообіцяв мені що я не змагатимуся з ним протягом певного часу але я все одно повинен до них приходити. Він приніс мені подарунок але то був не подарунок а річ яку він приніс мені на певний час. Він сказав що це навчальна машина вона працює як телевізір. Вона гово-

рять і показує картинки і я повинен вмикати її перед тим як ляжу спати. Професорь Нявмур сказав мені шо якщо я хочу стати рузумним то повинен робити те шо він мені каже. Тоді я сказав йому шо не думаю шо я коли-небудь стану рузумним.

Тоді дохторь Штраус підійшов до мене поклав руку мені на плече і сказав Чярлі ти не знаєш але ти стаєш рузумнішим із кожним днем. Ти не помічаєш цього як не помічаєш рух годинникової стрілки на циферблаті годинника. Так само відбуваюця в тобі зміни. Вони відбуваюця дуже повільно й тобі здаєця шо в тобі нічого не змінюєця. Але ми за цим стежимо через тести через те як ти поводишся й балакаєш і як змінююця твої звіти. Він сказав Чярлі ти повинен вірити в нас і в себе. Ми не можемо бути певні шо твої нові характеристики триватимуть постійно але скоро ти станеш інтелігентним молодим чоловіком.

Я сказав окей і професорь Нявмур показав мені як я повинен працювати з телевізіром шо насправді телевізіром не був. Я запитав у нього шо робить ця штука. Спочатку він знову здався мені роздратованим бо я попросив у нього пояснень а він сказав шо мені треба просто слухатися його й робити те шо він мені каже. Але дохторь Штраус порадив щоб він усе мені пояснив бо я почав сумніватися в його авторитетності. Я не знаю шо це означає але мені здалося шо професорь Нявмур зараз відкусить собі губу. Потім усе ж таки говорячи дуже повільно він розповів мені шо ця машина робитиме великі зміни в моєму мозку. Іноді вона впливатиме на мени перш ніж я засну навчатиме мене всякої всячини коли я буду геть сонний і трохи по тому як я вже спатиму я ще чутиму як вона балакає хоч картинок уже й не бачитиму. Вночі вона також навіюватиме мені сни й допомагатиме спогадувати події шо відбувалися дуже давно коли я був дитиною.

Страшно.

О мало не забув. Я запитав у професора Нявмура, коли я зможу піти в клас міс Кінніан у Центр для навчання дорослих

і він сказав що незабаром міс Кінніан сама прийде до леботорії тестування в колежж щоб навчати мене окремо. Я зрадів почувши про це. Я не бачився з нею після аперациї а вона дуже приємна жінка.

25 бер

Ця дуркувата штука схожа на телевізір знучалася з мене всю ніч. Як я можу спати коли шось кричить ідіотські речі мені в саме вухо з вечора до ранку. А дурнючі картинки. Гай-гай. Я не розумію шо вони означають коли я не сплю тож як я можу зрозуміти їх уві сні. Я запитав про це Берта й він сказав шо все відбувається окей. Він сказав шо мій мозок навчаецця перед тим як я засинаю і це мені допоможе коли міс Кінніан почне давати мені уроки в центрі тестування. Центр тестування це не лікарня для тварин як мені здавалося. Це лебораторія для науки. Я не знаю шо таке наука знаю тільки шо я допомагаю їй своїм спериментом.

Проте я не розумію шо це за штуковина схожа на телевізір. Я думаю вона пришелепувата. Якщо можна стати розумним навчаючись перед сном то навішо люди ходять до школи. Не думаю шо ця річ мені допоможе. Я чясто дивився дуже пізні передачі по телевізіру й вони ніколи не робили мене рузумнішим. Можливо лише деякі передачі роблють тебе рузумним. Такі як теле або радіовікторини.

26 бер

Як я працюватиму вдень коли ця штукенція знову й знову будить мене вночі. Посеред ночі я прокидаюся і не можу знову заснути бо вона бубонить пригадай... пригадай... пригадай... І я таки шось пригадав. Я точно не пам'ятаю шо

Літературно-художнє видання

КІЗ Деніел
Квіти для Елджернона
Роман

Головний редактор *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *А. В. Альошичева*
Редактор *Г. В. Пагутяк*
Художній редактор *Ю. О. Дзекунова*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *Н. Я. Радченко*

Підписано до друку 20.12.2021. Формат 84x108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Adonis». Ум. друк. арк. 15,12.
Наклад 2500 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
у друкарні «Фактор-Друк»
61030, Україна, м. Харків, вул. Саратовська, 51,
тел.: +38 (057) 717 53 55

 FactorDruk
PRINTING HOUSE

Кіз Д.

К38 Квіти для Елджернона : роман / Деніел Кіз; пер. з англ. В. Шовкуна. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2022. — 288 с.

ISBN 978-617-12-9499-8 (укр.)

ISBN 978-0-15-603008-3 (англ.)

Недоумкуватий Чарлі Гордон працює прибиральником у печкарні, а у вільний час відвідує школу. Його заповітна мрія — стати розумним. І доля дарує йому цей шанс... Він погоджується взяти участь у ризикованому науковому експерименті. Той виявляється вдалим — після операції на мозку інтелект Чарлі сягає неймовірних височин. За короткий час він встигає пізнати всю повноту життя. Але ніхто не передбачив наслідків операції...

УДК 821.111(73)